

Tamama: Pontus'un yitik dersleri

Espiye'den Sivas'a sürülürken, yolda anasının, babasının ve erkek kardeşinin ölümünü izledikten sonra, ekmek için kapısını çaldığı evin Türk sakinlerinin yanında 50 yıl kimliğini gizleyerek yaşayan Rum kızı Tamama'nın hikâyesi

MAHİR ERGUN

"Bu kitap ulusların arasındaki dostluğa adanmıştır." Pontus muhaciri Yorgo Andreadis'in, Abdi İpekçi ödüllü kitabı "Tamama Pontus'un Yitik Kızı" bu cümleyle başlıyor. Kitap geçen günlerde 6. baskısını yaptı.

Andreadis "Tamama Pontus'un Yitik Kızı"nda gerçek bir hikâye anlatıyor. "Bu gerçek bir öyküdür. Adı geçenler gerçek kişilerdir," diye de belirtilmiş kitabın ilk sayfalarında.

Bu, 1916'da tüm köyüyle birlikte Espiyeden Sivas'a sürülürken, yolda anasının, babasının ve tek erkek kardeşinin ölümünü izledikten sonra, Sivas'ta ekmek dilenmek için kapısını çaldığı evin Türk sakinlerinin yanında elli yıl boyunca gerçek kimliğini pek çok kişiden gizleyerek yaşayan Rum kızı Tamama'nın hikâyesidir.

Hikâyenin bir bölümü bizzat kendi tanıklığında yaşanmış, öncesini ise birinci ağızlarından dinlemiş Andreadis. Tamama'nın yaşadıklarını anlatırken, tarihsel arka planı da es geçmiyor, fakat bunu hikâye dilini bozmadan yapıyor. "Bu öykünün daha çok özyle ve insani yanıyla ilgilendim," diyor, "Amaçım anlatıklarımın bir mesaj çıkmasını sağlamaktır."

İşte tuhafı, bunun gibi hikâyeler yıllardır anlatılır durur, romanları yazılır, belgeselleri, filmleri çekilir, okuyanlar, izleyenler "yaşanan trajik olaylara" üzülür, hatta bazen bazı kişiler kendilerini memleketin sahibi yerine koyarak, bu ülkenin başka halklarından özür falan dilemeye kalkarlar, sonra eski hesapların kapatılması, geçmişte yaşanan acılarla yüzleşilmesi gerekliliğinden bahsedilir, halkların dost olduğundan dem vurulur, nihayet, anlatılanlardan nasıl bir mesaj çıkarıldığı pek belli olmadan yine günlük yaşama olduğu gibi devam edilir.

"Tamama" bundan önce tam beş baskı yaptı. Bir de filmi çekildi. Fakat bugün, altıncı baskıyı okuyacak olanlar yazıklararak değil, gerçekten bir mesaj arayarak okumalıdır. Çünkü orada anlatılanlar yalnızca geçmişte kalmış trajik olaylar değil, bugün de devam eden kıyım siyasetinin öncülleridir.

Demek istediğimizi daha iyi anlatabilmek için kitaba bir göz atalım.

Örneğin kitabın bir yerinde şöyle deniyor: "Kente yağın söylentiler doluyordu. Müslümanlar, Ermeni manastırlarındaki silah sandıklarından bahsediyordu. Ermenilerle Müslümanlar arasında bir kin duygusu yaygınlaşmaya başladı. Peki, ya

Sürgün yıllarından...

Rumlar? Onların da büyük çoğunluğu bu söylentilere inanma eğilimindeydi. Zaten Rumlar oldum olası Ermenilere karşı şüphe beslerdi. Ayrıca, ticari alanda da Ermeniler baş rakipleriydi."

Bir başka bölümde ise: "1915 Nisan'ında daha da kötü şeyler oldu. İstanbul'dan gelen bir emirle, Ermenilerin yaşadıkları her yerde, yerel yöneticiler tellalları sokaklara saldı, tüm Ermenilerin toplanmasını emretti. (...) Bir yıldır Ermenilerin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bir tür silahlı ayaklanmaya girişeceklerine dair söylentiler ve şüpheler yaygınlaşmıştı. İddiaya göre, sınırları Samsun'a kadar uzanan bağımsız bir Ermeni devleti kurma planları vardı. (...) Espiyede Ermeni yoktu ama olaylarla ilgili söylentiler çok büyük hızla yayıldı. Ama ne söylentiler! Ülke içlerinin boşaltılması, daha önce kimselerin tanık olmadığı bir kıyım ve talanla son bulmuştu. Papayiannis'in tanıdığı tek bir Ermeni vardı, Tirebolu'nun bir mahallesinde yaşıyordu. (...) Adı Kirkor Kireççiyandı. (...) Zamanla korku Karadeniz'in Rum Hıristiyanlarını da sardı. Sonunda Papayiannis, Kirkor hakkında beslediği endişeyi unuttu, insanlar artık kendi dertlerine düşmüş, geleceklere hakkında ciddi endişeler beslemeye başlamışlardı."

(...)

"1915-1916 kışı çok sert ve kasvetli geçti. Ama baskıcı siyasal iklim çok daha boğucuydu. Sonsuz kış gecelerini tatlandırılan geleneksel ev ziyaretleri artık bitmişti. (...) Espiye, böyle yavaş yavaş öldü, sanki gelmekte olan felaketin önsesiydi."

Oysa felaket çoktan gelmişti, bir şeyler yapmak zamanıydı, felakete karşı direnmek zamanıydı. Gelgelelim: "Kimse olayları tartışmıyor, kimse yorum yapmıyordu. Zor zamanlardı ve susmak dışında bir çare yoktu."

Bir beş yıl içinde, Anadolu'daki sürgünlerin, soykırımların mimarları olan Almanlar savaşı yitirdiler, İttihatçılar maskara oldu, Sultan kaçıp gitti, imparatorluk çöktü.

Ve aynı beş yıl içinde tüm ülkenin nüfus yapısı değişti. Yüzerlerce yıl imparatorluğun güzünün altında ezilen halklar, imparatorluk çökerken yine kaybetti. Türkler de, Kürtler de, Ermeniler de, Rumlar da hepsi birden yine kaybettiler.

Neden?

Çünkü birbirlerine karşı şüphe besleyen, dostunu düşmanını seçemeyen, örgütsüz, dağınık topluluklar, düşmanları ne kadar zayıf olursa olsun kaybederler. Bir Topal Osman'a karşı bile birleşemeyenlerin makûs talihidir bu.

Karadeniz'de Ermeni, Rum kıyımlarının, Koçgiri kıyımının, Suphi'lerin boğdurulmasının, hepsinin altında aynı Topal Osman vardır. Türk, Kürt, Ermeni, Rum, hepsinin kanı aynı Topal Osman'ın elindedir. Oysa yine aynı Topal Osman'ın, kendisine kıyım talimatlarını verenlerin bir başka talimatıyla, önce beynine kurşun dolduruldu, sonra da cesedi Meclis'in kapısına topal bacağından asıldı.

Bugün yaşananlar da birebir aynıdır. Yine herkes gelecek olan bir felaketten yana endişeleniyor. Yine halklar sürgün

edilirken, şehirler tarihten silinmeye çalışılırken, başkaları, kendisi için ciddi endişeler besleyerek seyrediyor. Yine kimse olayları tartışmıyor, kimse yorum yapmıyor.

Modern Topal Osman'lar birbirlerini bacağından asıyor, zulüm çarkı kendi kendini öğretiyor, fakat insanlar şüpheyle birbirlerine bakıyorlar...

"Louis Bonaparte'nin 18 Brumaire'i"nde Marx'ın Hegele yaptığı ve yıllar içinde neredeyse bir atalar sözü haline gelen 'ek'i hatırlayalım: Bütün tarihsel büyük olaylar ve kişiler, hemen hemen iki kez yinelenir, birinci kez trajedi olarak, ikinci kez komedi olarak.

Maalesef ikinci sınıf komedilerin taliplisinin bol olduğu bir memlekette yaşıyoruz. Aynı rezaletin bilmem kaçınıcı temsiliyi sanki ilk kez görüyoruzcasına şaşkın ve kabullenen bakışlarla izleyebiliyoruz.

"Tamama Pontus'un Yitik Kızı", halklar arasındaki dostluğa adanmış. Ve yazarı amacı açıkça ifade ediyor: Anlatıklarıyla bir mesaj vermek. Mesajı doğru almak gerekiyor.

Dostluk, akşamları ev ziyaretlerine gidip kahve içmekten ibaret değildir. Elele halklar arasındaki dostluk kesinlikle bu değildir. Dostluk emek ister. Dostluğun gerekleri vardır. Eğer saldırı altında olan, katledilen biri varsa, onun için üzülme bir şey ifade etmez. Che Guevara'nın dediği gibi, "Onun kaderini paylaşmak, ona ölüme ya da zaferde yoldaş olmak" gerekir. Sürüp giden bu katliamların durdurulmasının ve bir daha yaşanmamasının tek yolu budur.

